

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ “ОРГАНІЧНОГО” ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ

*М.І.Мерленко, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Луцький державний технічний університет*

В статті показано проблеми, які існують в сучасному сільськогосподарському виробництві. Проаналізовано та запропоновано можливості переходу господарств України на “органічну” систему землеробства.

В статье высветлены проблемы, которые существуют в современном сельскохозяйственном производстве. Сделан анализ и предложены возможности перехода хозяйств Украины на “органическую” систему земледелия.

Здоров'я населення значною мірою залежить від якості спожитих продуктів харчування. В нашій державі, на жаль, якість переважної більшості продуктів не відповідає ні вітчизняним, ні міжнародним стандартам. Крім цього, сільськогосподарське виробництво несе в собі потенційну небезпеку для навколишнього природного середовища. Тому багато країн світу починає застосовувати так звані альтернативні системи землеробства.

В літературних джерелах [5,6,7] вказано, що в багатьох країнах світу розвиваються декілька напрямів нетрадиційних, екологічно безпечних систем ведення сільськогосподарського виробництва: альтернативне (біологічне), “органічне”, біодинамічне, органобіологічне. Методично займається ними міжнародна організація IFOAM. В Україні вживається дуже багато подібних термінів, що призводить до “лінгвістичного хаосу” [3].

Деякі автори [4] наводять практичні позитивні результати у застосуванні елементів “органічного” землеробства, інші [2] стверджують, що на сучасному етапі найкращим є розумне поєднання мінімальних доз мінеральних добрив та органіки. Це вигідно з економічної і екологічної точки зору. В.Лихочвор (2006) після порівняння різних систем землеробства робить висновок про те, що — майбутнє за біологічним рослинництвом, але при цьому

знижуються врожаї. Зрозуміло, що кожна думка має право на існування. Тому проведемо невеликий аналіз сучасного стану сільськогосподарського виробництва і можливості та перспективи запровадження “органічного” землеробства.

В Україні продовжується земельна реформа, хоча через цілий ряд причин політичного та економічного характеру до її завершення ще дуже далеко, а сільськогосподарське виробництво перебуває в глибокій кризі.

Загальнодержавна Комплексна програма підтримки та розвитку українського села “Добробут через аграрний розвиток” на 2005-2010 роки, розроблена відповідно до положень Програми Уряду “Назустріч людям”.

Основні організаційні досягнення роботи новостворених комісій та робочих груп: створення відкритої моделі із залученням науковців, підприємців, міжнародних організацій та органів виконавчої влади; формування команди по перетворенню України на провідну аграрну державу. Основні перешкоди: відсутність системи прийняття державних рішень та розробки державних програм; низька мотивація та компетентність державних службовців, залучених у сферу управління АПК та селом; високий ступінь політизації, що знижує ефективність роботи виконавчої влади в АПК.

Програма дій розробляється відповідно до вимог і обмежень СОТ та ЕАП Євросоюзу.

Теперішній стан аграрного сектора свідчить про наявність глибокої кризи, яка проявляється в наступних негативних явищах:

- низький рівень життя, значне безробіття, демографічна криза;
- переважна збитковість сільськогосподарського виробництва;
- зниження родючості ґрунтів, зростання ерозії та площ необроблених земель;
- дисбаланс цін між ПММ та продукцією;
- невідповідність якості сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам;
- залишковий принцип бюджетного фінансування;
- недосконале державне управління, відсутність реального державного контролю за якістю та станом використання земельних угідь.

Крім цього, з 01.01.07. уряд планує зняти єдиний пільговий податок, що остаточно підірве фінансовий стан селянських (фермерських) господарств.

Через ці причини впроваджувати “органічне” землеробство на практиці буде дуже важко. Необхідно хоча б стабілізувати господарську та фінансову діяльність існуючих господарств.

Але, як свідчить досвід інших країн, хто раніше почне реальний перехід на систему “органічного” землеробства, той захопить велику нішу виробництва екологічно чистої продукції. В першу чергу це буде стосуватись експорту продукції.

В той же час згідно із Законом про органічне виробництво та постановою (ЄС) № 2092/91 від 24 червня 1991 року “Органічне агровиробництво та рішення стосовно сільськогосподарської аграрної продукції та продуктів харчування” Ради ЄС підготовлена Збірка правил органічного виробництва рослинницької продукції [1]. “Органічне” виробництво слід розуміти як систему, що передбачає вирощування органічної сільськогосподарської продукції без використання синтетичних добрив, пестицидів та стимуляторів росту, а також заходи щодо дотримання інших вимог, викладених у Правилах.

На наш погляд у Збірці є дуже багато позитивних моментів, але є і такі обмеження, які не дуже підходять до умов України. “Органічне” виробництво має з увагою ставитися до охорони довкілля та забезпечувати відповідну якість врожаю. Господарства, що виготовляють органічну продукцію, не можуть функціонувати у зонах із забрудненим довкіллям та, відповідно, спричиняти таке забруднення. Тому орган сертифікації оцінює умови, в яких перебуває довкілля та рівень забруднення. В разі, якщо існує загроза забруднення, орган сертифікації має провести аналіз ґрунтів, води та продуктів. У господарствах, що виробляють органічну продукцію, необхідно уникати знищення органічних речовин шляхом спалювання (наприклад, соломи, сухої трави, очерету та стерні).

Необхідно відмітити позитивні жорсткі вимоги, які направлені на підтримання родючості ґрунтів, необхідного балансу поживних речовин, зниження рівня забур'яненості, запобігання поширенню

захворювань та паразитів, а також захисту ґрунтів від ерозії (сівозміни з включенням бобових культур, зелені добрива, залучення добрив тваринного походження тощо) [1]. Як бачимо, всі ці заходи широко відомі в Україні.

Система “органічного” агровиробництва повинна бути заснована на замкнутому циклі обміну поживних речовин рослин, який повинен підтримувати чи підвищувати родючість та біологічну активність ґрунтів. Це дозволить зберегти біогеохімічні цикли біогенних елементів в конкретних агроценозах і зменшити до мінімуму антропогенне навантаження.

В Збірці наведено великий перелік речовин для можливого використання, який має бути визнаний органом сертифікації. А оскільки в Україні такий орган відсутній, то виникає багато питань методичного і економічного характеру, пов'язаних із сертифікацією.

І все ж в нашій державі роблять спроби проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу про сутність системи “органічного” землеробства. Прикладом може служити діяльність Проекту Bistro – 2003 “Розвиток “органічного” агровиробництва в Україні”.

Однією з ланок “органічного” землеробства, яку ми можемо запропонувати, є застосування продукту ферментації “Термоферм-С”, який почали випускати в Ратнівському районі на Волині. Польові дослідження, проведені в різних ґрунтово-кліматичних зонах Волинської області, показали високу ефективність таких компостів і їх перевагу над традиційними органічними добривами. Компост готується з різноманітної органічної сировини протягом 7-12 днів у камерах-ферментаторах; одна його тонна за продуктивністю рівноцінна 6-8 т гною. У добривах “Термоферм-С” відсутні патогенні мікроорганізми, а насіння бур'янів втрачає схожість.

Висновки

1. Необхідно винести на широке обговорення питання про можливості переходу господарств на систему “органічного” землеробства.
2. Підготувати, прийняти на державному рівні та забезпечити фінансування програми “органічного” землеробства і конкретної допомоги господарствам на перехідному етапі.

3. Провести теоретичні та практичні семінари та навчання із “органічною” землеробства.
4. Створити український сертифікаційний орган, який буде надавати ліцензії тим господарствам, які дотримуються вимог щодо “органічного” землеробства.
5. На державному рівні затвердити визначення, поняття і терміни, що безпосередньо стосуються альтернативної (можливо “біологічної” чи “органічної”) системи землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Збірка правил органічного виробництва рослинницької продукції.- www.minagro.gov.ua.
2. Кисіль В.І. та ін. Економічна оцінка ресурсозбережувальної, ґрунтоохоронної системи ощадливого використання добрив // Агрохімія і ґрунтознавство. Міжвід. темат. наук. збірник. Спец. випуск до VII з'їзду УТГА (липень, 2006, м. Київ). Кн.3. – Харків, 2006. – С. 240-242.
3. Кобець М. Органічне сільське господарство – що це таке? // Пропозиція. – 2006. – №6. – С. 58-62.
4. Коротич П. Органічне землеробство: швидше хобі, ніж бізнес // Пропозиція. – 2006. – №8. – С. 8-9.
5. Лихочвор В. Трансформація технологій у рослинництві // Пропозиція. – 2006. – №8. – С. 38-39.
6. Шидула М.К., Гнатенко О.Ф., Петренко Л.Р., Капштик М.В. Охорона ґрунтів: підручник. – К.: Знання, КОО, 2004. – 398 с.
7. Якість ґрунтів та сучасні стратегії удобрення / За ред. Д. Мельничука, Дж. Хофман, М. Городнього. – К.: Арістей, 2004. – 488 с.